

WELKOM

Workshop 3

Gedrag effectief aanleren in het VO/MBO

Irene van Althuis

Orthopedagoog Generalist & PBS coach

Inhoud

1. Voorbeeld 1. Het standaard format.	blz. 2
2. Voorbeeld 2. Een korte gedragsles	blz. 3
3. Voorbeeld 3. Les over waarden	blz. 4
4. Voorbeeld 4. Over de streep	blz. 5
5. Voorbeeld 5. Komen tot een concreet plan met de klas	blz. 7
6. Voorbeeld 6. Brief in de pan	blz. 9
7. Voorbeeld 7. Pictionary	blz. 11
8. Werkvorm klappertje	blz. 12
9. Voorbeeld exit ticket	blz. 13

Voorbeeld 1. Het 'standaard' format

Uitwerking van voorbeeldles: 'Telefoon bij binnenkomst in de telefoonhoes'

1= Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'We hebben de afspraak dat jullie telefoon op stil moet staan en direct bij binnenkomst gaat deze in de telefoonhoes. Deze mentorles gaan we dit bespreken en oefenen. Waarom is dit ook al weer een nieuwe afspraak? Waarom is het belangrijk? Aan welke waarden kunnen we deze afspraak koppelen? Ja inderdaad, het is respectvol en verantwoordelijk. Ik ga het nu een keer voordoen. Letten jullie op wat ik allemaal goed doe.'
'Modelen'	<i>Kom de klas binnen en doe de telefoon op stil en stop de telefoon in de hoes. Ga weer zitten.</i>
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Wat deed ik met mijn telefoon? Was dit respectvol en verantwoordelijk?' <i>Bekrachtig goede antwoorden 📞!</i>

2= Fout voorbeeld (doet de docent altijd zelf!)

Groep voorbereiden	'Ik ga het nu nog een keer voordoen. Let nog een keer goed op wat ik allemaal doe.'
Fout voordoen	<i>Loop bellend de klas binnen. Doe je telefoon niet in de hoes. Leg je telefoon op tafel of doe deze in je tas.</i>
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld?' <i>Bekrachtig goede antwoorden 📞!</i>

3= Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'Nu ga ik het voor de laatste keer voordoen. Let nu nog een keer op wat ik doe.'
'Modelen'	<i>Kom de klas binnen en doe de telefoon op stil en stop de telefoon in de hoes. Ga weer zitten.</i>
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Wat deed ik met mijn telefoon? Was dit respectvol en verantwoordelijk?' <i>Bekrachtig goede antwoorden 📞!</i>

4= Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	'Nu mogen twee van jullie laten zien hoe je volgens de afspraak de telefoon bij binnenkomst in de hoes doet.' <i>Complimenteer de leerlingen die het voor willen doen!</i> 'Letten jullie op wat (namen leerlingen) allemaal goed doen.'
Leerling doet het op de juiste wijze voor	<i>Leerlingen doen het voor.</i>
Nabespreken	<i>Bekrachtig de leerlingen.</i> 'Wat zagen jullie (naam leerling) goed doen?' <i>Bekrachtig goede antwoorden 📞!</i> 'Ik weet zeker dat het jullie heel goed gaat lukken om je aan deze gedragsverwachtingen te houden. De komende week zullen jullie docenten hier extra op gaan letten.'

Voorbeeld 2. Format voor een korte gedragsles

Uitwerking van voorbeeldles: gedrag in gangen en op de trap

<p>Groep voorbereiden</p>	<p>‘Oké. De pauze start zo. We lopen zo naar de aula. Wat hebben we ook alweer afgesproken over de gangen en de trappen?’</p> <p><i>De leraar bekrachtigt goede antwoorden 🙌!</i></p> <p>‘En waarom hebben we dat afgesproken?’ (Koppel aan waarde)</p> <p><i>De leraar bekrachtigt goede antwoorden 🙌!</i></p> <p>‘Precies. Zodat het rustig blijft en iedereen veilig bij de aula aankomt en daar kan pauzeren’.</p> <p>‘Prima. Laten we gaan’.</p>
<p>‘Modelen’</p>	<p><i>Loop rustig voor de groep uit aan de rechterkant de trap op, richting de aula. De groep volgt.</i></p>
<p>Nabespreken</p>	<p>Enkeel maal in de aula aangekomen bekrachtigt de docent kort de leerlingen die zich aan de afspraken hebben gehouden.</p> <p>‘Jullie zijn rustig de trap opgelopen en hebben andere de ruimte gegeven om te passeren. Perfect. Dat is verantwoordelijk’.</p> <p>Eventueel bekrachtigt de docent met enkel een non-verbaal signaal (duim) als het er druk is.</p> <p>In een volgend lesmoment komt de docent erop terug. Benoem daarbij nog een keer wat goed ging en de waarde die gekoppeld is aan de afspraak / verwachting.</p>

Voorbeeld 3. Les over de waarden

Lesdoel: De vier waarden van *school* benoemen en bij elk van deze waarde een voorbeeld te kunnen geven.

1. Bespreken met de klas

‘Als je goed inzicht hebt in de betekenis van waarden, weet je ook op welke punten je jezelf verder kunt ontwikkelen. Je weet aan welke vaardigheden je verder kunt werken.

Wat is een waarde? Ken je een ander woord voor waarde? Welke dingen zijn belangrijk voor jou? Wij als *naam school* vinden dit belangrijk...’ *Benoem de waarden van de school.*

‘Deze posters hangen in school, wat betekent het nou? Wat moet je daar mee? Waarom zouden ze er hangen?’ Laat de visualisaties zien.

2. Opdracht 1

Zet de waarden op een bord of flap.

Individueel of in groepje: Bedenk een top 5 met dingen die jullie belangrijk vinden op school (bijvoorbeeld rust, gezelligheid, vrienden, goede resultaten).

Geef mee dat dit positieve punten moeten zijn.

Zet die top 5 op losse post its en plak ze bij de juiste waarde op de poster aan de muur.

3. Nabespreking

Bespreek met elkaar waarom je voor die poster hebt gekozen, waarom hangt jouw post-it daar? Wat valt op?

4. Opdracht 2

Laat leerlingen een kruisje zetten op post its waar ze graag meer van zouden willen zien in de school. Wat kan beter? Waarom? Welke waarde hoort hierbij?

5. Evaluatie

Bekijk bij welke post its en waarden de meeste kruisjes staan. Kies een waarde uit die voor jullie als klas centraal staat de komende periode.

Bekijk bij welke post it de meeste kruisjes staan. Wat kunnen jullie als klas doen om hier verbetering in te krijgen? Wat kan de school doen? Wat kunnen docenten doen? Wat kan de mentor doen? Bekijk of je kan komen toch een gedragsafspraken voor de leerlingen.

Leg uit hoe de waarden de komende tijd terug zullen komen. Leg uit de koppeling met de gedragsverwachtingen en de gedragslessen.

Voorbeeld 4. Werkvorm ‘over de streep’

Lesdoelen

- De leerlingen weten wat de waarde ‘respect’ betekent
- De leerlingen kunnen uitleggen hoe ze respect ervaren in de school
- De leerlingen kennen de gedragsverwachtingen die horen bij de waarde respect

1. Bespreken met de klas

Leg uit dat de waarde ‘respect’ een waarde is van de school. Bespreek kort wat dit betekent en vraag bij de leerlingen uit wat het woord voor hen betekent.

Voorbeeld matrix van een school

	Respect
In en om de school (dus ook in de klaslokalen)	<ul style="list-style-type: none"> • Ik respecteer de grenzen en talenten van een ander • Ik help een ander indien nodig • Ik sta open voor het oplossen van een conflict • Ik stap uit de situatie als ik boos ben en ga eventueel naar de achterwacht • Ik ben fatsoenlijk in mijn taalgebruik • Ik volg instructies van volwassenen op
Klaslokalen (ook praktijklokalen)	<ul style="list-style-type: none"> • Ik heb een actieve werk- en luisterhouding • Ik vraag op tijd een groene kaart (time out) om tot rust te komen, als dit nodig is

2. Opdracht

Maak ruimte in het lokaal en trek in het midden van de ruimte een lijn met tape over de vloer. Alle leerlingen moeten aan dezelfde kant van de lijn gaan staan met ongeveer 1 meter afstand van de lijn. Zorg dat aan beide kanten van de lijn voldoende ruimte is, zodat iedereen makkelijk over de streep kan stappen.

De docent leest een stelling voor, elke stelling begint met “Loop over de streep als...”. Als de stelling geldt voor de leerling, dan gaat hij / zij aan de andere kant van de lijn staan. Het is belangrijk dat de oefening in stilte wordt uitgevoerd om te voorkomen dat een leerling die over de streep stapt het gevoel heeft dat er over hem/haar gepraat wordt. Ook voorkom je hiermee discussies tijdens de oefening. Met de klas kan een gezamenlijk teken worden afgesproken (bijvoorbeeld peace teken of hand in de lucht), door dit teken laat je, zonder te praten, de anderen weten dat je hen respecteert. Ook is het belangrijk om te benoemen dat niemand verplicht is om over de streep te stappen. Is een stelling op een leerling van toepassing, maar voelt deze leerling zich er niet fijn bij om over de streep te stappen dan blijft deze leerling gewoon staan en wordt dat gerespecteerd. Na elke stelling gaan de leerlingen weer gezamenlijk aan één kant staan.

Voorbeeld stellingen:

Loop over de streep als...

- ... je weet wat de term 'respect' betekent.
- ... je de grenzen van anderen respecteert.
- ... je een ander helpt indien nodig.
- ... je wel eens respectloos bent geweest naar een docent.
- ...je wel eens respectloos bent geweest naar een medeleerling.
- ...je wel eens hebt ervaren dat je respectloos werd behandeld (door docenten/medeleerlingen/anderen).
- ...je openstaat voor het oplossen van conflicten op een respectvolle manier.
- ...je alleen respect hebt voor anderen als zij ook respect voor jou hebben.
- ...je respect een lastig woord vindt.
- ...je het respectloos vindt als iemand ongevraagd foto's van jou online zet.
- ...je vindt dat je respect moet hebben voor de docent, ook als de docent geen gelijk heeft.
- ...je vindt dat je respect niet zomaar krijgt, omdat het iets is wat je moet verdienen.
- ...je het ermee eens bent dat je respect kunt hebben voor iemand die je niet aardig vindt.
- ...het respectloos vindt als iemand scheld met het woord...
- ...je vindt dat respect hebben moeilijk is bij een docent die geen orde kan houden.
- ...je vindt dat respect online anders is dan respect in het echte leven.
- ...je vindt dat docenten respect moeten hebben voor de keuzes van leerlingen.

3. Nabespreking

Bespreek de opdracht na en neem hier voldoende tijd voor. Wees je er bewust van dat het doen van de werkvorm mogelijk emoties heeft losgemaakt. Voorkom dat de nabespreking een herhaling van de oefening wordt door per stelling te bespreken wie er wel/niet over de streep stapte. Leg in plaats hiervan de focus op de persoonlijke ervaringen van de leerlingen tijdens de oefening.

Leg uit hoe de waarde respect is gekoppeld aan de gedragsverwachtingen. Benoem de gedragsverwachtingen en leg uit hoe hier de komende periode de focus op zal liggen. Maak eventueel specifieke klassenafspraken.

**Het doen van deze werkvorm en het bespreken van dergelijke thema's kan gevoelig liggen in een klas. Het waarborgen van de veiligheid voor een ieder, is van belang. Bekijk eventueel of de klas in kleinere groepen kan worden opgesplitst of zorg dat er een extra volwassene aanwezig is.*

Voorbeeld 5. Komen tot een concreet plan met de klas

1. Bespreken met de klas

Tijdens de introductie licht de docent het doel van de les toe, aan het einde van de les weten de leerlingen:

- Wat het oplevert om op tijd te komen (voor de leerling, de docent en medeleerlingen), op de korte termijn en op de lange termijn.
- Wat stappen zijn die hen kunnen helpen om op tijd te komen.

De docent benoemt de waarden die centraal staan in de school: respect, verantwoordelijkheid en persoonlijke ontwikkeling. De docent legt uit dat de afspraak 'ik ben op tijd in de les' valt onder verantwoordelijkheid.

2. Opdracht 1

De leerlingen gaan in vier groepen nadenken over de volgende vragen:

1. Waarom is het voor jezelf belangrijk om op tijd te komen? Wat levert dit je in het moment of op korte termijn op?
2. Wat levert op tijd komen je op langer termijn op?
3. Waarom is het voor je klasgenoten fijn als jij op tijd komt?
4. Wat levert het de docent op als jij op tijd in de les komt?

Elk groepje presenteert kort de uitkomsten. De docent vraagt de overige groepjes om aanvullingen.

3. Opdracht 2

Elke leerling schrijft op een briefje 1 antwoord op de vraag: 'Dit werkt voor mij goed om op tijd te komen in de les:..'

De docent loopt eventueel een rondje om te checken of een ieder een serieus antwoord heeft opgeschreven en om te kijken of de antwoorden divers zijn.

Vervolgens zet de docent muziek aan. De leerlingen lopen door de klas. Als de muziek stopt dan gaan twee leerlingen bij elkaar staan, die lezen elkaars briefje en zetten punten (1, 2 of 3 punten) op het briefje van de ander.

Betekenis van de punten:

- 1 = een redelijk goed idee
- 2 = een goed idee
- 3 = een heel goed idee

Je herhaalt dit ongeveer 5 rondes en vervolgens tellen de leerlingen de punten die op het briefje staan. De antwoorden met de meeste punten worden opgeschreven.

4. Opdracht 3

De (beste) oplossingen worden in een gezamenlijk actieplan gezet.

Het groepsdoel wordt besproken. Bijvoorbeeld: 90% van de leerlingen komt vijf dagen/lessen achtereen op tijd.

Wat voor beloning zouden we in het vooruitzicht kunnen stellen als we het groepsdoel halen (aandachtspunten: beloning mag max. 10 minuten lestijd kosten, voorbeelden: trakteren, spelletje doen, laatste 5 of 10 minuten van de les mag je op je mobieltje, muziek luisteren tijdens verwerking e.d.)

De docent geeft aan elke les het percentage op tijd gekomen leerlingen op het bord te vermelden (bijv. in een tabel) / te benoemen.

5. Afsluiting

De docent vat nog even samen welke stappen zijn gezet tijdens de les en evalueert aan de hand van de volgende vragen:

- Wat levert op tijd komen jezelf op? Op korte termijn en op lange termijn?
- Wat levert het de docent of je medeleerlingen op?
- Wat is een stap waarvan je zegt: deze ga ik de komende tijd bewust inzetten?

Spreek vertrouwen uit in de leerlingen: Hier gaan we de komende tijd extra op letten. Ik weet zeker dat het goed zal gaan 😊, we gaan ervoor!

Voorbeeld 6. Spel 'Brief in de pan'

Benodigdheden:

- Een pan of schaal met daarin dichtgevouwen kaartjes met gedragsverwachtingen.
- Timer
- De matrix met gedragsverwachtingen geprint als spiekbrieven erbij

Lesdoel

- De leerlingen kennen de gedragsverwachtingen die horen bij de waarden uit de gedragsmatrix.

1. Bespreken met de klas

Bespreek de gedragsmatrix met de klas. Bespreek kort wat de waarden en de bijbehorende gedragsverwachtingen betekenen en vraag dit bij de leerlingen uit.

2. Opdracht

Het spel wordt gespeeld in teams van 3 a 4 spelers. Het spel heeft 3 rondes. Een ronde duurt 60 seconden (pas dit eventueel naar eigen inzicht aan).

Maak teams en laat ieder team hun eigen teamnaam bedenken. Het team met de origineelste teamnaam mag beginnen met het spel.

**Maak de les passend voor de eigen klas en kies eventueel 1 spelvorm uit.*

Ronde 1 – tekenen: Stel de timer in op het afgesproken aantal seconden. Wanneer de [aantal] seconden in gaan pakt de eerste deelnemer van het beginnende team een kaartje uit de pan. Eén persoon uit team 1 tekent de gedragsverwachting dat op het kaartje staat. De rest van team 1 raad om welke gedragsverwachting het gaat. Zodra het goed is geraden wordt het kaartje door team 1 ingenomen en trekt dezelfde persoon uit team 1 een volgend kaartje uit de pan om te tekenen. Dit gaat net zo lang door tot de [aantal] seconden voorbij zijn.

Als de [aantal] seconden voorbij zijn, dan is team 2 aan de beurt om zoveel mogelijk kaartjes te verdienen. Stel de timer weer in op het afgesproken aantal seconden. Eén persoon uit team 2 tekent de gedragsverwachting dat op het kaartje staat. De rest van team 2 raad om welke gedragsverwachting het gaat. Daarna is het volgende team aan de beurt etc. Wanneer alle teams aan de beurt zijn geweest, maar de pan nog niet leeg is, dan is een andere speler uit het eerste team aan de beurt om te tekenen. Dit gaat net zo lang door totdat de pan leeg is. Wanneer de pan leeg is worden de kaartjes per team geteld en genoteerd als punten. Ieder kaartje is 1 punt waard. Alle kaartjes gaan hierna opgevouwen terug de pan in.

Ronde 2 – uitbeelden. Het spel gaat hetzelfde als in ronde 1 alleen moeten de gedragsverwachtingen dit keer worden uitbeeld. Er mag niet gesproken worden.

Ronde 3 – één woord. Het spel gaat hetzelfde als in ronde 1 en 2, maar nu mogen de leerlingen één woord kiezen waarmee ze de gedragsverwachting uitleggen. Dit moet een ander woord zijn dat op het kaartje staat. Bijvoorbeeld het woord “boterham” bij de gedragsverwachting “ik eet en drink in de pauze” het woord “geordend” bij de gedragsverwachting “ik heb de juiste, en alle spullen bij me die ik nodig heb” of het woord “goedkeuring” bij de gedragsverwachting “ik gebruik het materiaal alleen met toestemming van de docent”.

Er kan gekozen worden voor de volgende varianten om deze ronde makkelijker te maken:

- De persoon die de kaartjes uit de pan trekt krijgt hulp van een medeleerling. Er mag (fluisterend) met elkaar overlegd worden om tot één woord te komen.
- De persoon die de kaartjes uit de pan trekt leest de gedragsverwachting hardop voor. Het team bedenkt gezamenlijk één woord dat bij deze gedragsverwachting past.
- In plaats van één woord maximaal drie of vier woorden gebruiken. Er kan gedacht worden aan de woorden “eind goed al goed” bij de gedragsverwachting “ik sta open voor het oplossen van een conflict” of de woorden “scheldwoorden zijn verboden” bij de gedragsverwachting “ik ben fatsoenlijk in mijn taalgebruik”.
- De matrix met gedragsverwachtingen erbij houden als spiekbrieff.

Wanneer ronde 3 is afgelopen worden de punten opnieuw bij elkaar opgeteld. Het team met de meeste totaalpunten wint het spel.

Voorbeeld 7. Spel Pictionary

Benodigdheden:

- Een pan of schaal met daarin dichtgevouwen kaartjes met gedragsverwachtingen.
- Timer
- De matrix met gedragsverwachtingen geprint als spiekbrieven erbij

Lesdoel

- De leerlingen kennen de gedragsverwachtingen die horen bij de waarden uit de gedragsmatrix.

3. Bespreken met de klas

Bespreek de gedragsmatrix met de klas. Bespreek kort wat de waarden en de bijbehorende gedragsverwachtingen betekenen en vraag dit bij de leerlingen uit.

4. Opdracht

Het spel wordt gespeeld in teams van 3 a 4 spelers. Spreek af dat de groepjes 10 minuten krijgen om zoveel mogelijk gedragsverwachtingen te tekenen, terwijl de rest van het groepje mag raden. Als de gedragsverwachting goed geraden is, dan gaat de volgende tekenen en de anderen raden. Een teamlid houdt de scores bij.

Het kan helpen om een voorbeeld van de gedragsmatrix uit te delen.

gedragsverwachtingen betekenen en vraag dit bij de leerlingen uit.

5. Nabespreking

De punten worden geteld. Eventueel volgt een beloning voor de groep met de meeste punten.

Daarnaast wordt besproken:

- Welke gedragsverwachting kwam je bekend voor?
- Was er een verwachting die nieuw is en welke was dit?
- Wat levert het om op deze manier de gedragsverwachtingen langs te laten komen?

Bespreek welke gedragsafspraken de komende periode centraal staan en hoe de leerlingen dit kunnen merken.

 <p>Kenniscentrum schoolwide PBS www.swpbs.nl</p>	 <p>Welk concreet gedrag zou je de kinderen willen leren deze week?</p>	 <p>Joker: je mag kiezen uit één van de vragen</p>	<p>Kinderen kunnen ons geweldig nadoen.</p>
 <p>Wat helpt jou om ook op momenten dat je moe of druk bent positief model te staan?</p>		<p>Welk positief gedrag kunnen leerlingen bij jou afkijken?</p>	
<p>Hoe sta jij positief model in de school?</p>	 <p>Welke momenten benut jij om leerlingen goed gedrag te leren?</p>	<p>Maak de volgende zin af: kinderen leren goed gedrag door.....</p> <p>Welke wens heb jij voor de leerlingen op jouw school/ in jouw klas?</p>	
<p>Laten we hen iets geweldigs geven</p>			<p>om na te doen</p> <p>😊!</p>

Mijn exit - ticket

Naam:

Datum:

Dit heb ik geleerd over de waarde respect en de afspraken die hierbij horen

Aansluitend bij de waarde respect, is dit mijn goede voornemen

Exit ticket

Naam:

Na deze les wil ik..

meer feedback op wat er goed gaat

herhaling van gedragsafspraken

duidelijkheid over consequentie en grenzen

meer rust in de klas

meer aandacht voor positieve sfeer

geef een cijfer aan de les (1 t/m 10):